

The result of the development of the process of value building and behavioral model on the case of online social media in accordance with Buddhist psychology

Dr. Phutthachat Phaensomboon

Dr. Kamalas Phoowachatipong

Prakrupipitpariyattikit, Dr.

Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrapalad Somchai Damnoen, Dr.

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Ayusakorn Ngamchat

Kosol Chungsatiansup

Independent Researcher

Received: August 4, 2017

Accepted: December 8, 2017

Abstract

This qualitative research study aimed to examine a result of the development of the process of value building and behavioral model on the case of online social media among novices (Samanera) in accordance with Buddhist psychology. Data were collected from educational administrators, teachers, and novices of the same institution. Area of the research was the Ecclesiastic School of Wat Phradhatu Chaehaeng, Nan Province. Content analysis was applied.

Based the framework of the Four Mental Developments (Catu bhāvanā) analysis, findings are as follows. First, on physical development, the novices used online social media to develop themselves more than entertainment, able to control themselves in using media relying on their creative advantage. Second, on moral development, pleasant speech has been used in communication, polite in speaking, meaning messages have been sent, keeping vigilance of statements in proper time and place in order to extend friendship. Third, on emotional development, trained in development of mindfulness and meditation to restraint emotion, able to control themselves in using three sides of media, free themselves from friends' influence, guardians with realization of themselves. Fourth, on wisdom development, resulting from direct experiences of project training, made them realize true usage of media yielding a result of building new culture in their institution. Moreover, empirical changes have been found in terms of group leadership, member network, and sustainable activity participation.

Keywords: value, behavioral model, Buddhist psychology, online social media

ผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่าย สังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร

ดร. พุทธชาติ แผนสมบูรณ์

ดร. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดสมชาย ดำเนิน, ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. อยุษกร งามชาติ

โกศล จิ่งเสถียรทรัพย์

นักวิจัยอิสระ

ได้รับบทความ: 4 สิงหาคม 2560

ตอบรับตีพิมพ์: 8 ธันวาคม 2560

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร เก็บข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณาจารย์ และสามเณร พื้นที่ในการวิจัย โรงเรียนปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยเมื่อวิเคราะห์ตามกรอบภาวนา 4 พบว่า (1) ด้านกายภาพ สามเณรใช้สื่อเพื่อพัฒนาตนเองมากกว่าเพื่อความบันเทิง สามารถควบคุมตนเองในการใช้สื่อ และคำนึงถึงประโยชน์ต่อตนเองอย่างสร้างสรรค์ (2) ด้านศีล ใช้คำพูดสุภาพในการสื่อสาร ใช้สื่อเพื่อส่งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีความระมัดระวังการใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมและใช้เพื่อสร้างสัมพันธภาพ (3) ด้านจิตใจ ฝึกเจริญสติและสมาธิ เพื่อให้มีความมั่นคงทางด้านอารมณ์ มีการควบคุมตนเองในการใช้สื่อ 3 ด้าน ควบคุมตนเองจากอิทธิพลของเพื่อน ผู้ปกครอง และมีการรับรู้ด้วยตนเอง (4) ด้านปัญญา จากการฝึกปฏิบัติผ่านโครงการทำให้ได้ประสบการณ์ตรงรู้จักประโยชน์ที่แท้จริงของสื่อ พร้อมทั้งเกิดการสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ในสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังพบการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ด้านภาวะผู้นำในกลุ่ม ด้านการสร้างสมาชิกเครือข่าย และด้านการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : ค่านิยม พฤติกรรมต้นแบบ พุทธจิตวิทยา สื่อสังคมออนไลน์

บทนำ

โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นับเป็นหนึ่งในโครงการเป้าหมายของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีความทัดเทียมกับการจัดการศึกษาลักษณะอื่นของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งเลือกวิถีการบวชเรียนเพื่อเข้ารับการศึกษาดำเนินทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จึงจัดว่าเป็นกลุ่มที่มีโอกาสอย่างยิ่งในการหลอมรวมทั้งความรู้ทางการศึกษาสายสามัญ คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยหากการบริหารการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเยาวชนเป็นสามเณรที่บวชในพระพุทธศาสนาอายุไม่เกิน 20 ปี ซึ่งสามเณรส่วนใหญ่ที่มาบวชเรียนและศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวแตกต่างกัน รวมทั้งอุปนิสัยแตกต่างกัน สามเณรบางรูปสมัครใจมาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน สามเณรบางรูปไม่ได้สมัครใจเข้ามาบวช แต่ถูกผู้ปกครองบังคับมาบวชเรียน ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวค่อนข้างมีฐานะยากจนขาดโอกาสทางการศึกษา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546) เมื่อเข้ามาอยู่ร่วมกันในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงต้องปรับตัวกับบทบาทใหม่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง กฎระเบียบของสงฆ์ที่แตกต่างกับวัยรุ่นทั่วไป ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ปรากฏข่าวในด้านลบเกี่ยวกับการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ทางสื่อมวลชนอยู่เป็นประจำ เป็นกระแสความโต้แย้งในเชิงความเหมาะสมของการใช้การสื่อสารสังคมออนไลน์ที่ขัดต่อพระธรรมวินัยและการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อบันเทิงมากเกินไป สะท้อนให้เห็นถึงการขาดการพิจารณาไตร่ตรองการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งผลต่อความเสื่อมใสศรัทธาทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นศึกษาผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร เพื่อฝึกฝนให้สามเณรรู้เท่าทันการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม โดยนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผ่านการออกแบบกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาการคิด จิตใจ และพฤติกรรม และการทำโครงการ 3 เดือน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีหลายกระบวนการ แต่ทางพุทธจิตวิทยา สอนให้ผู้เรียนเปลี่ยนวิธีคิดซึ่งจะสามารถสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ จากผลการสำรวจพฤติกรรมบริโภคสื่อของวัยรุ่นอายุ 15-24 ปี หลายประเทศในแถบเอเชีย พบว่า วัยรุ่นไทยมีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงถึง 3.1 ชั่วโมงต่อวัน และใช้เวลาในการเล่นเกมออนไลน์ผ่านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ รวมทั้งเกมอิเล็กทรอนิกส์แบบพกพาสูงที่สุด ครองแชมป์อันดับหนึ่งในเอเชีย (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์, 2558) และจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคข่าวผ่านสื่อเฟซบุ๊กพบว่า กลุ่มวัยรุ่นในทุกภูมิภาคล้วนบริโภคข่าวทางเฟซบุ๊ก (บุบผา เมฆศรีทองคำและจรรยาจิต บุนนาค, 2557) อย่างไรก็ตามการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้การใช้สื่อที่เหมาะสมผ่านแนวคิดการทางหลักพุทธธรรม น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ยั่งยืนและการแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อสร้างเยาวชนในการใช้ชีวิตอยู่ในโลกดิจิทัลอย่างมีคุณภาพได้สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต มีจิตใจเข้มแข็งมากขึ้น ไม่โทษผู้อื่น อบอุ่นใจ สบายใจ

รู้สึกปิติ เห็นทางออกของปัญหา มุ่งมั่นตั้งใจจะทำความดีๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (วิชชุดา รัฐดิโชติรัตนนา, สิริวิวัฒน์ ศรีเครือดง และเอมอร กฤษณะรังสรรค์, 2560; นาฏนภางค์ โพธิ์ไพจิตร, 2560) นอกจากนี้การรู้เท่าทันสื่อ การควบคุมตน การใฝ่รู้และอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน จะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำนายนโยบายพฤติกรรมในการบริโภคสื่อ (จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร และ ชัญญา ลีศรีตรูพ่าย, 2553)

ปัจจัยที่ทำให้บุคคล เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี คือ กัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการ คือ การพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างแยกคาย แม้ว่าบุคคลจะแวดล้อมด้วยกัลยาณมิตรมากมาย แต่ไม่นำข้อมูลที่ได้รับมาพิจารณา ความเข้าใจที่ถูกต้องก็จะไม่เกิดขึ้น พฤติกรรมที่เป็นอยู่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลที่จะทำการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างแยกคายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ นอกจากนี้กัลยาณมิตรและการพิจารณาอย่างแยกคายแล้ว พระพุทธศาสนายังได้เสนอกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา คือ การมุ่งพัฒนาให้บุคคลมีความคิดอย่างแยกคาย ซึ่งจะพัฒนาความคิดนี้ได้ก็ต้องมีกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือ หรือสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาเป็นความเข้าใจ เปลี่ยนฐานคิดเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ แยกแยะสิ่งดีไม่ได้ ผ่านวิธีการของศีล สมาธิ และปัญญาจนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทิศทางที่ดีขึ้น เพราะว่าการพัฒนาวิถีคิดของเยาวชนและการพัฒนามนุษย์ ให้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนให้แก่เยาวชนตั้งแต่เป็นเด็กหรือเยาวชน (คงไชย สันตะวงศ์ และ รัตนะ ปัญญาภา, 2559)

ดังนั้นในการพัฒนากระบวนการอบรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมของสามเณร จึงได้ออกแบบกระบวนการอบรมสามเณรผ่านแนวคิดดังกล่าว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สามเณรได้รู้จักตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเป็นการพัฒนาตนเองทั้งในระดับ กาย ศีล จิต และปัญญา พร้อมทั้งนำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่มาสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เกิดผลกระทบที่ยั่งยืนในองค์กรของตนเองต่อไป ทั้งนี้การสร้างนวัตกรรมของสามเณรกระทำผ่านกระบวนการ Project based Learning

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ Bruns (2009) ได้ศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้งานบนเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นไปได้อย่างเนื่องจากความแตกต่างในเรื่องความต้องการ และการได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ทำให้ผู้ใช้งานมีพฤติกรรมหรือการใช้งานบนเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกันออกไป

TNS Research International ได้ทำการศึกษารูปแบบของพฤติกรรม และเจตคติของผู้ใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ ทำให้ได้ข้อสรุปว่าผู้ใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถแบ่งได้ 6 ประเภทดังนี้ 1) ผู้มีอิทธิพล (Influencers) เป็นผู้ที่เชื่อว่าอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต ชอบการเล่นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ตลอดเวลา รวมทั้งเป็นผู้ที่รักการซื้อสินค้า และบริการผ่านอินเทอร์เน็ต 2) นักการสื่อสาร (Communicators) เป็นผู้ที่ชอบคุยและเปิดเผยตัวเอง เช่น การพูดคุยแบบเจอกันต่อหน้า เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ทางโทรศัพท์มือถือ โปรแกรม messaging ต่างๆ รวมถึงการรับส่งอีเมล คนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ชอบแสดงความเป็นตัวเองในโลกออนไลน์ที่ไม่สามารถทำได้บนโลกแห่งความจริง โดยคนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใช้โทรศัพท์มือถือประเภทสมาร์ตโฟน และเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจากมือถือเป็นหลัก 3) ผู้แสวงหาข้อมูล (Knowledge-seekers) เป็นผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และศึกษาสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง คนกลุ่มนี้ไม่สนใจการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์มากนัก แต่ชอบที่จะรับฟังคนอื่นๆ มากกว่า โดยเฉพาะคนที่มีส่วนช่วยในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการต่างๆ 4) นักสร้างเครือข่าย (Networkers) บทบาทของอินเทอร์เน็ตสำหรับคนกลุ่มนี้คือการสร้าง และรักษาความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ คนกลุ่มนี้ใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการติดต่อกับเพื่อน ซึ่งคนกลุ่มนี้มักจะเป็นคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน และเปิดรับสินค้าใหม่ๆ รวมไปถึงแสวงหาโปรโมชันใหม่ๆ 5) ผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Aspirers) เป็นคนที่ชอบสร้างเนื้อหาบนบล็อก และจัดการสิ่งต่างๆ หรือข้อมูลบนโลกออนไลน์ 6) ผู้ใช้งานพื้นฐาน (Functional) คนกลุ่มนี้ไม่ชอบแสดงตัวตนทางอินเทอร์เน็ต แต่เป็นคนที่ชอบ ส่งข้อความทางอีเมล เช็ชข้อมูลข่าวสาร กีฬา และอากาศ และเป็นคนที่ไม่สนใจในเนื้อหาใหม่ๆ ที่ปรากฏบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ยังกังวลกับข้อมูลส่วนตัวและความปลอดภัยบนโลกออนไลน์

กระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบ

การสร้างหรือพัฒนาพฤติกรรมเกิดจาก “การเรียนรู้” เป็นรากฐาน จากนิยามการเรียนรู้ที่หมายถึงกระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือสัญชาตญาณ (Klein, 1991) การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เรียกว่า ปฏิริยาสะท้อน การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ (Pressey, Robinson & Horrocks, 1959)

เบนจามิน บลูมและคณะ (Bloom & Other) นักการศึกษาชาวอเมริกันได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาพื้นฐานว่า มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ใน 3 ด้านคือ ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ บลูมได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ

ศาสตราจารย์แบนดูรา (1965) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ แบนดูรา อธิบายว่า การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน แบนดูราพบจากการทดลองว่า สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยการสังเกต คือ ผู้เรียนจะต้องเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะ และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้เรียนจะต้องมีการเข้ารหัส (Encoding) ในความทรงจำระยะยาวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเลียนแบบได้ดีหรือไม่ดีอย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย (metacognitive)

แบนดูรามีความเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเรานั้นเกิดขึ้นจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องอาศัยการลองผิดลองถูก เพราะนอกจากจะสูญเสียเวลาแล้ว ยังอาจมีอันตรายได้ในบางพฤติกรรม ในการเรียนรู้โดยการผ่านตัวแบบนี้ ตัวแบบเพียงคนเดียวสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิด และการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และเนื่องจากคนเรานั้นใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาพแวดล้อมที่แคบ ๆ ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมจึงผ่านมาจากประสบการณ์ของผู้อื่นโดยการได้ยินและได้เห็นโดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยวข้อง คนส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมโดยผ่านทางสื่อแทบทั้งสิ้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างค่านิยมและพฤติกรรม

ดวงเดือน พันธุพานิช (2541) อธิบายว่า แนวการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์โดยทั่วไปสามารถศึกษาได้จากหลัก 2 ประการ คือ สาเหตุภายนอกตัวมนุษย์ เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม สภาพภูมิประเทศ เป็นต้น และสาเหตุภายในตัวมนุษย์ เช่น ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ จากแนวคิดดังกล่าวนี้ ทำให้นักวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทยทำการศึกษสาเหตุของพฤติกรรมโดยศึกษาจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านจิตลักษณะ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการศึกษาเรียนรู้ของบุคคล จะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ ต้องอาศัยการติดต่อเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม และอิทธิพลจากภายนอกเป็นแรงผลักดัน หรือเป็นปัจจัยก่อตัว ถ้าได้รับการถ่ายทอดแนะนำชักจูง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ความคิดที่ถูกต้อง หรือรู้จักเลือก รู้จักมอง รู้จักเกี่ยวข้อง พิจารณาโลกและชีวิตในทางที่ถูกต้อง ก็จะทำให้เกิด สัมมาทิฐิ นำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้อง

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้ใช้งานบนเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความแตกต่างกันไปตามความต้องการ โดยมีรูปแบบของพฤติกรรม 6 แบบด้วยกัน คือ (1) ผู้ที่เชื่อว่าอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต (2) ผู้ที่ชอบคุยและเปิดเผยตัวเอง (3) ผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และศึกษาสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง (4) ผู้ใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการติดต่อกับเพื่อน (5) ผู้ที่ชอบสร้างเนื้อหาบนบล็อก และจัดการสิ่งต่างๆ หรือข้อมูลบนโลกออนไลน์ และ (6) กลุ่มคนที่ไม่ชอบแสดงตัวตนทางอินเทอร์เน็ต แต่เป็นคนที่ชอบส่งข้อความทางอีเมล เช็กข้อมูลข่าวสาร ส่วนด้านการพัฒนาพฤติกรรมเกิดจาก

“การเรียนรู้” เป็นรากฐาน การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ นอกจากนี้แบนดูรา อธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกัน และเนื่องจากคนเรานั้นใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาพแวดล้อมที่แคบๆ ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆ ของสังคมจึงผ่านมาจากประสบการณ์ของผู้อื่นที่การได้ยินและได้เห็นโดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยวข้อง คนส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่างๆ ของสังคมโดยผ่านทางสื่อแทบทั้งสิ้น โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างพฤติกรรมของพฤติกรรมมนุษย์ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอกตัวมนุษย์ เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม สภาพภูมิประเทศ เป็นต้น และปัจจัยภายในตัวมนุษย์ เช่น ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนากระบวนการศึกษาเรียนรู้ของบุคคลจะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ต้องอาศัยการติดต่อกับสภาพแวดล้อม และอิทธิพลจากภายนอกเป็นแรงผลักดัน ถ้าได้รับการถ่ายทอดแนะนำชักจูง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ความคิดที่ถูกต้อง หรือรู้จักเลือก รู้จักมอง รู้จักเกี่ยวข้อง พิจารณาโลกและชีวิตในทางที่ถูกต้อง ก็จะทำให้เกิด สัมมาทิฐิ นำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้องนั่นเอง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในส่วนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 รูป/คน คณาจารย์ จำนวน 3 คน และสามเณร จำนวน 10 รูป/คน พื้นที่ในการวิจัย โรงเรียนปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สนทนากลุ่ม (Focus Group) และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากเข้ารับการอบรมตามกระบวนการทั้ง 18 กิจกรรมและทำกิจกรรม Project Based Learning โดยทำการสัมภาษณ์บุคคล 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 ครูอาจารย์ จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 สามเณรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลคุณภาพผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสามเณรในโครงการ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลการใช้กิจกรรม ดังนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สนทนากลุ่ม (Focus Group) และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ของสามเณร ผู้บริหาร ครู อาจารย์ เกี่ยวกับงานวิจัย โดยผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ผ่านกิจกรรม การเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ค้นพบ ประมวลข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเป็นข้อความบรรยาย (Description)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร นำเสนอผลการวิจัย 3 ส่วนดังนี้ ผลการเปลี่ยนแปลงของสามเณรผ่านมุมมองของครูผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม และผลการเปลี่ยนแปลงสามเณรตามหลักท้าวานา 4 พร้อมทั้งสรุปขั้นตอนการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ดังนี้

1. ผลการเปลี่ยนแปลงของสามเณรผ่านมุมมองของครูผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากับครูและผู้บริหารโรงเรียนพบว่า เมื่อสามเณรผ่านกระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาแล้ว สามเณรเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้นซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ของสามเณรที่เห็นคุณค่าของการเรียนมากกว่าการใช้หรือเล่นสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้านนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การมีสมาธิในการเรียนในแต่ละวิชา ผลการเรียนของสามเณรดีขึ้นจนเห็นได้ชัด พร้อมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ตนเองอยู่และเกิดการสร้างเครือข่าย ได้แก่ 1. การเปลี่ยนแปลงด้านความสนใจในการเรียน 2. การเปลี่ยนแปลงด้านผลการเรียน 3. การเปลี่ยนแปลงด้านภาวะผู้นำ 4. การเปลี่ยนแปลงด้านการมีจิตสำนึกสาธารณะ 5. การเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างเครือข่าย 6. การเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ได้กัลยาณมิตร และ 7. การเปลี่ยนแปลงด้านความยั่งยืนในโรงเรียน

ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนในกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังคำพูดต่อไปนี้

“เมื่อก่อนเคยมีปัญหาไม่สนใจเรียน แต่เมื่อมีโครงการเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์นี้ สามารถทำให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น เล่นมือถือลดน้อยลง นับได้ว่าเราได้แก้ปัญหาได้ตรงจุดคือ ก่อนเรียนครูจะทำความเข้าใจกับนักเรียน และเค้าจะมีอุปกรณ์ที่จัดเก็บโทรศัพท์ไว้ให้ นักเรียนจะมีกล่องจัดเก็บวางไว้บนโต๊ะครูก็ให้นักเรียนนำโทรศัพท์มาวางไว้ในกล่อง กิจกรรมในห้องเรียนของวิชาครูท่านไหน ที่ให้มีการสืบค้นก็มีการอนุญาตให้ใช้ได้ โดยครูจะเดินดูการใช้อุปกรณ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน ซึ่งโครงการเก็บมือถือไว้ในกล่องนี้มาจากโครงการที่นักเรียนคิดเอง และมีการคืนในช่วงท้ายของคาบเรียน หลังจากจบโครงการวิจัยทางโรงเรียนเราจะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ชั้นเรียน”(ครูน้อย)

“นักเรียนที่ร่วมกิจกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก ส่วนมากเมื่อก่อนไม่ตั้งใจเรียน มีการหลบหนี ไม่เข้าเรียน เมื่อก่อนเยอะที่ไม่สนใจเรียนแต่พอมีกิจกรรมโครงการนี้ เค้าก็ตั้งใจทำกิจกรรม ตั้งใจเรียน เรียนในห้องก็ไม่โดด ไม่หนี”(ครูกวาง)

เมื่อเล่นมือถือลดน้อยลง ไม่ว่าจะในเวลาเรียนหรือในช่วงเวลาพักหรือช่วงเวลากลางคืน ทำให้นักเรียนมีเวลาในการพักผ่อนมากขึ้น เข้าห้องเรียนก็ไม่หลับในเวลาเรียน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผลการเรียนดีขึ้น ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ครูในสถานศึกษา ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนในกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม

2. ผลการเปลี่ยนแปลงสามเณรตามหลักภาวา 4

จากการศึกษาผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ทำให้สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ดียิ่งขึ้น โดยกระบวนการอบรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมของสามเณร เป็นการกระตุ้นให้สามเณรได้รู้จักตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเป็นการพัฒนาตนเองทั้งในระดับ กาย ศีล จิต และปัญญา พร้อมทั้งนำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่มาสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านกระบวนการ Project based Learning ที่เกิดผลกระทบที่ยั่งยืนในองค์กรของตนเองต่อไป โดยผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสามเณรที่เข้าร่วมวิจัย ซึ่งสามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบของสามเณรได้ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่าสามเณรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 4 ด้าน ตามหลักภาวา 4 คือ ด้านกายภาพ ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา

2.1 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านกายภาพ หมายถึง การกระทำของผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม มีการรู้จักพิจารณาถึงคุณประโยชน์เพื่อพัฒนาตนเองก่อนการใช้ในแต่ละครั้ง รู้จักใช้สื่อเพื่อพัฒนาตนเองมากกว่าการใช้เพื่อความบันเทิง มีความควบคุมตนเองการใช้เครือข่ายออนไลน์ให้ความรู้ คำนึงถึงประโยชน์หรือโทษต่อตนเองอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะให้การรับรู้ทางอินทรีย์ 5 คือ ดู ฟัง เป็นไปอย่างพอดีที่จะได้คุณค่าที่เป็นประโยชน์จริง ดังคำสัมภาษณ์ของสามเณรที่ว่า “ได้เอาสิ่งที่ครูสอนไปใช้บ้างในการหาความรู้ที่ครูสั่งงาน” (สามเณรธูธ) “ยุคนี้เป็นยุคอาเซียน เราต้องพูดได้มากกว่า 1 ภาษา ดังนั้นผมจึงเอาเวลาที่จะเล่นเกมมาใช้ครึ่งในการแปลบทความพวกนิยายที่ผมชอบ เช่น เกี่ยวกับเทพกรีก ที่เป็นภาษาอังกฤษ หรือตำนานยุคสมัยที่เป็นภาษาอังกฤษ ผมใช้ทั้งเปิด dict และโปรแกรม เปลี่ยนเกมมาเป็นหาความรู้เรียกว่าเห็นคุณค่าแท้คุณค่าเทียม ก็เพื่อนาคศครับ” (สามเณรปอน)

2.2 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านสังคม หมายถึง การกระทำของผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม มีความระมัดระวังการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ มีการใช้คำพูดสื่อสารที่สุภาพ การส่งข้อความให้กำลังใจผู้อื่น การใช้สื่อเพื่อส่งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีระเบียบวินัยในการใช้ มีการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม เลือกใช้ที่ปลอดภัยและสามารถป้องกันตนเองจากอันตรายจากการใช้สื่อ การใช้สื่ออย่างถูกกาลเทศะ เลือกใช้สื่อเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีในสังคม ดังคำกล่าวของสามเณรว่า

“ตอนนี้สื่อสังคมออนไลน์ผมไม่ใช้เท่าไร ตอนนี้เบื่อกเกม เปลี่ยนจากการเล่นเกมมาเป็นวาดภาพ และตอบปัญหาเกมในอินเทอร์เน็ต ใน FB มีการประกาศหาคนหายก็ช่วยแชร์ เรื่องที่ดีๆ” (สามเณรปอน)

“ก็เล่นพอสมควร พยายามบอกใจตัวเองว่าเราควรเลิก พยายามนำความคิดของเราว่าต้องเลิกให้ได้ เปลี่ยนจากการเล่นเกมไปหาความรู้ในด้านที่เราชอบแทน หาวิธีในการพัฒนาตนเองให้ได้ หรือหาสื่อธรรมะ หาสุภาษิตดีๆ” (สามเณรธันวา)

2.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านจิตใจ หมายถึง การฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ให้สดใส เบิกบาน ร่าเริง เป็นสุข คือ การสอนให้สามเณรรู้จักควบคุมตัวเอง ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรู้จักควบคุมความต้องการของตนเองในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การฝึกให้สามเณรเจริญสติและสมาธิ เพื่อให้มีความมั่นคงทางด้านอารมณ์ ซึ่งการควบคุมตนเองต่อการใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความสามารถในการควบคุมความคิด ความรู้สึก การกระทำของตนเอง และตลอดจนความสามารถในการเลือกใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมและละเว้นการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ควบคุมตนเองจากอิทธิพลของเพื่อน เช่น การได้รับแรงจูงใจจากเพื่อน สามเณรได้สะท้อนให้เห็นว่าเพื่อนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการร่วมทำกิจกรรม 2) ควบคุมตนเองจากอิทธิพลของผู้ปกครอง เช่น การสนับสนุนการใช้เครือข่ายที่เหมาะสมจากผู้ปกครอง หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้พ่อแม่ได้ภูมิใจ และ 3) ควบคุมตนเองจากการรับรู้ด้วยตนเอง เช่น รู้จักควบคุมการกระทำด้วยตนเองในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์สามเณรที่ว่า

“หันมาอ่านหนังสือ เป็นผลดีกับเรา ทำให้พ่อแม่ภูมิใจ แรก ๆ ก็ฝืนต่อมาก็ปกติก็กลายเป็นคนชอบอ่านหนังสือ” (สามเณรปอย) “ผลการเรียนดีขึ้น เพราะว่าเล่นมือถือแล้วไม่เงยหน้าไปมองกระดาน ผมก็ไม่รู้เรื่อง พอไม่เล่นมือถือผมก็เงยหน้าองกระดานมากขึ้น เข้าใจที่ครูเขียนบนกระดานมากขึ้นไม่ไปลอกเพื่อน” (สามเณรไธน์)

2.4 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านปัญญา หมายถึง การกระทำของผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม มีความสามารถการใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง การใช้สื่อเพื่อแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มากกว่าความ พิจารณารู้เท่าทันและเห็นโทษในการเสพความสุขเกินความพอดี รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการใช้สื่ออย่างเหมาะสม ไม่หลงติดกับกระแสหรือตามสภาวะสังคม มีสติรู้เท่าทัน เห็นโทษของสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต มีจิตเจตเป็นอิสระ เห็นคุณค่าของการใช้สื่อเพื่อคุณค่าแท้ของชีวิต รู้จักลดความต้องการการใช้สื่อเพื่อความบันเทิง และเพิ่มการใช้สื่อเพื่อศึกษาหาความรู้ให้ตนเอง ให้ความสำคัญกับครอบครัวมากกว่าเพื่อนในสื่อสังคมออนไลน์ ดังคำสัมภาษณ์สามเณรที่ว่า

“เมื่อก่อนเพื่อนน้อยครับ พอมาทำกิจกรรมพุทธศิลป์ หลังจากที่ทำกิจกรรมเป็นรูปธรรมก็มีเพื่อนเพิ่มมากขึ้น ผมรู้สึกมีความสุขใจ และมีความเป็นผู้นำมากขึ้น มีความคิดเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ตอนนี้น้องๆ ยอมรับมากขึ้น ผมรู้สึกภูมิใจในตัวเองมากครับ จากการผ่านกิจกรรมผมภูมิใจมาก และเป็นที่ยอมรับของสังคม และครอบครัว” (สามเณรศรา)

“หลังจากเข้าร่วมโครงการ สามเณรคุยกันมากขึ้นสนิทกันมากขึ้น ทำงานกลุ่มด้วยกันได้ดีมากขึ้น เมื่อก่อนจากไม่ค่อยทำงานกลุ่ม มาทำงานกลุ่มก็ไม่เห็นมีใครสนใจกัน ต่างคนต่างทำ แต่ตอนนี้มาช่วยกันทำงาน... นอกจากนี้ผมคิดว่ามีความสุขมากกว่าเมื่อก่อน เพราะว่า เราได้อยู่ร่วมกันเพื่อนครับ มีการไปเล่นเพลด้วยกัน ทำกิจกรรมด้วยกัน กอดคอกไปทำกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งเมื่อก่อนไม่มีครับ” (สามเณรไธน์)

3. การพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร

การพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร จากผลการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในช่วงแรกเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้เรื่องสื่อสังคมออนไลน์ สามเณรได้เรียนรู้และทำความเข้าใจที่ถูกต้องต่อความหมายและประเภทของของสื่อสังคมออนไลน์ และสามารถกำหนดบทบาทของตนเองต่อการใช้สื่อได้ แล้วนำไปสู่การให้ความรู้เกี่ยวกับคุณและโทษของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้งนี้มีแรงจูงใจเป็นปัจจัยกระตุ้นการแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย โดยมีแรงเสริมเป็นตัวสนับสนุนให้มีการแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้สามเณรวิเคราะห์เชื่อมโยงพฤติกรรมของตนเองในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถเห็นคุณโทษของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ทั้งจากการที่เพื่อนสะท้อนให้ และจากการที่สามเณรพิจารณาตนเอง โดยมีการยอมรับตนเองตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสามเณรผ่าน/ด้วยกระบวนการทางพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยขอเรียกขั้นตอนนี้ว่า “จุดเริ่มต้น....เตรียมความพร้อม”

หลังจากที่เข้าใจความหมาย ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงฐานคิด ค่านิยม คุณธรรม ไปจนถึงประโยชน์ของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อให้สามเณรเข้าใจเรื่องคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของเครือข่ายสังคมออนไลน์ รวมทั้งกิจกรรมบทบาทสมมติ ให้แสดงละครตามหัวข้อที่กำหนด พบว่าสามเณรรู้จักวิธีแยกแยะคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของสื่อสังคมออนไลน์ได้ แม้ว่าสื่อนั้นจะสอดคล้องกับความสนใจมากเพียงใด แต่สามเณรเลือกใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ คือใช้เพื่อการศึกษา หากความรู้ มากกว่าการเสพเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเพียงอย่างเดียว สามเณรได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในชุมชนของตนเอง พร้อมทั้งยกตัวอย่างสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อภิปรายหาทางแก้ไขโดยใช้กระบวนการคิดแบบอริยสัจ 4 สามเณรสามารถแสดงความคิดเห็นได้เพิ่มมากขึ้น เริ่มเรียนรู้ขั้นตอนการทำงานร่วมกัน สามเณรได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เริ่มรู้จักแยกแยะพฤติกรรมเชิงบวก และพฤติกรรมเชิงลบ และเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีคิด ที่ส่งผลต่อผลการเรียนและความสนใจในการเรียน โดยความสนใจในการเรียน เป็นพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ของสามเณรที่เห็นคุณค่าของการเรียน มากกว่าการใช้หรือเล่นสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การมีสมาธิในการเรียนในแต่ละวิชา และผลการเรียนของสามเณรดีขึ้นจนเห็นได้ชัดในสามเณรหลายรูป ด้วยมีวิถีคิดแบบเห็นคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของสื่อสังคมออนไลน์ และมีความอดทนที่จะหักห้ามใจไม่ให้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากจนเกินไป หรือใช้ในเวลาเรียน และสิ่งที่ได้ตามมาก็คือมีเวลาพักผ่อนมากขึ้นทำให้มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น ผู้วิจัยขอเรียกขั้นตอนนี้ว่า “เปลี่ยนวิถีคิด....เปลี่ยนพฤติกรรม”

การออกแบบกิจกรรมโครงการ โดยการนำแนวคิดหลักการถ่ายโยงการเรียนรู้มาใช้ให้สามเณรนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ในการทำโครงการ และนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานมาใช้ฝึกปฏิบัติด้วนการทำโครงการ ผ่านการรวบรวมความคิดรวบยอด โดยในการนำเสนอโครงการ Smart Novice เพื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจในเนื้อหาหรือประเด็นที่สนใจ และเข้าใจถึงการวางแผน การออกแบบ รวมทั้ง

เป้าหมายของโครงการ การฝึกในกิจกรรมนี้เป็นฝึกการเรียงลำดับความคิด ฝึกการนำเสนอ และฝึกภาวะผู้นำของสามเณร พบว่าสามเณรมีวิธีคิดเป็นระบบ และมีความคิดเป็นของตนเอง สามารถแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในกลุ่มได้อย่างฉะฉาน สามารถเข้าใจความหมายของพฤติกรรมการใช้สื่อในทางที่เป็นประโยชน์ สามารถนำปัญหาที่มีในสถานศึกษามาออกแบบโครงการ และหาวิธีการในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ รวมทั้งสามารถออกแบบโครงการที่เกิดผลกระทบในทางสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การนำเสนอและการสร้างเครือข่ายของสามเณร ผ่านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสังคมออนไลน์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยในขั้นตอนนี้สามเณรได้เริ่มกระบวนการเรียนรู้เชิงเหตุและผล โดยมีกิจกรรมโครงการ 5 กิจกรรมดังนี้

- กลุ่มควัโธ๊ะ : “โครงการ ไม่เหลียวไม่แลไม่แคร์บุหรี”
- กลุ่มแมวยิ้ม : “โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล”
- กลุ่มสายย่อ : “โครงการการใช้โทรศัพท์ที่ถูกเวลา”
- กลุ่มสายเขี้ยว : “โครงการการปรับภูมิทัศน์ในบริเวณโรงเรียนวัดพระธาตุแช่แห้ง”
- กลุ่มเจ็ดปัญญา : “โครงการพุทธศิลป์”

โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้ คิดประเด็นโครงการ และนำเสนอตามขั้นตอนกระบวนการวิจัย เริ่มจากสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา เป้าหมายหรือผลที่ต้องการเมื่อสิ้นสุดโครงการ วิธีดำเนินงาน/กิจกรรมที่ทำ ธรรมะที่ใช้ในการดำเนินงาน

หลังจากเขียนโครงการแล้วก็ทำการปฏิบัติจริงในพื้นที่ พบว่าเมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือน ผู้วิจัยและสามเณรได้พูดคุยถึงปัญหาและอุปสรรคการดำเนินกิจกรรมโครงการ สามเณรได้วิเคราะห์และสะท้อนถึงอุปสรรคในการทำงาน หลายประเด็น เช่น ปัญหาเพื่อนไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหาเรื่องการบริหารเวลา ปัญหาการประชาสัมพันธ์ไม่ตรงประเด็น ปัญหามุมมองในการทำงานไม่ตรงกัน ปัญหาเพื่อนต่างโรงเรียน จากนั้นร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านกิจกรรมโครงการ โดยสามเณรทั้ง 5 กลุ่มได้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมโครงการต่อเนื่อง และกำหนดวันพูดคุยกับอาจารย์ที่ปรึกษากลุ่ม พร้อมทั้งมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ร่วมกันแก้ไขปัญหอุปสรรคในการทำกิจกรรม เช่น เพื่อนไม่ให้ความร่วมมือ มีการประชาสัมพันธ์ไม่ตรงประเด็น ปัญหามุมมองในการทำงานไม่ตรงกัน ดังนั้นสามเณรได้ร่วมกันวางแผนแก้ไขจุดอ่อนของโครงการด้วยการวางแผนประชาสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง ในห้องเรียน หรือการปิดป้ายบอร์ดประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ มีการจัดทำเฟสบุ๊ค (Facebook) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการทั้ง 5 กิจกรรม เป็นการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มเพื่อนในเฟสบุ๊คเพื่อเชิญชวนเพื่อนสามเณรเข้าร่วมกิจกรรม และยังเป็นการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ผู้อื่นได้รับรู้ ซึ่งสามเณรให้ความสนใจในการทำกิจกรรมโครงการมากขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกในการอยากทำเพื่อประโยชน์แก่สถานศึกษา และทำให้คุณครูภูมิใจ ผู้วิจัยให้ข้อสันนิษฐานว่า “รู้ชัดในปัญหา...พบแนวทางการแก้ไข”

จากการคิดกิจกรรมร่วมกันนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยทั้ง 5 โครงการเกิดจากการนำสภาพปัญหาที่พบในโรงเรียนมาหาแนวทางในการแก้ไข สามเณรตระหนักในความสามารถของตนเองในระยะเวลากำกัฏ ประสพการณ์จากการทำกิจกรรมโครงการเป็นสื่อกลางให้สามเณรได้มีประสบการณ์ทางอารมณ์ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง

กระบวนการกิจกรรมโครงการ (Project based Learning) ต่อยอดจากการอบรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ผ่านประสบการณ์จริงที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม โดยสามเณรสะท้อนปัจจัยในการทำงานร่วมกันคือ ความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ สอดคล้องกับคำกล่าวของสามเณรว่า “ได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ต้องมีการปรับตัวเข้าหากัน เพราะว่าแต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน โครงการจะไม่สำเร็จถ้าพวกเราไม่ช่วยกัน” นอกจากนี้สามเณรยังสามารถเข้าใจมโนทัศน์แห่งตน มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางที่สร้างสรรค์ ผู้วิจัยขอเรียกขั้นตอนนี้ว่า “...ค้นพบศักยภาพของตนเอง...”

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ติดตามผลการดำเนินงานโครงการได้สนทนากับสามเณรเพื่อสังเกตพฤติกรรม โดยให้สามเณรลงมือปฏิบัติและสังเกตพฤติกรรมของตนเอง พบว่าสามเณรส่วนใหญ่มีค่านิยมและพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เปลี่ยนไปจากเดิมในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น เล่นน้อยลง เอาเวลามาทำกิจกรรมโครงการมากขึ้นเรียกว่าเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่นสามเณรกล่าวว่า “กิจกรรมโครงการนี้ได้ประโยชน์เพราะว่าส่งเสริมให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สามารถเป็นอาชีพเสริมได้ เราทำงานกันเป็นกลุ่ม และให้สามเณรรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน ได้ฝึกสมาธิไปในตัวด้วย” ซึ่งการทำงานเป็นกลุ่มเป็นแรงเสริมที่สำคัญทำให้สามเณรใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางสร้างสรรค์ ผลจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ดังนี้ (1) ด้านความรู้ความเข้าใจในสื่อสังคมออนไลน์ (2) เหตุผลในการคิดในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (3) การควบคุมตนเองต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (4) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 4 ด้าน และ (5) ค่านิยมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

สามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ได้ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 “เตรียมความพร้อม” ขั้นตอนที่ 2 “เปลี่ยนวิถีคิด...เปลี่ยนพฤติกรรม” ขั้นตอนที่ 3 “รู้ชัดในปัญหา...พบแนวทางการแก้ไข” ขั้นตอนที่ 4 “ค้นพบศักยภาพของตนเอง”

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากตัวสามเณรที่เข้าร่วมโครงการเองแล้ว ยังมีปัจจัยที่ทำให้สามเณรเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีคือ กัลยาณมิตร ซึ่งในที่นี้หมายถึงรวมถึงผู้วิจัยและคณาจารย์รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้โอกาสสามเณรได้แสดงความสามารถ และครูได้มีการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการตลอดระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของครูว่า “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสามเณรเกิดจาก (1) โครงการวิจัย (2) โครงการที่เด็กทำ โดยมีการเอาโครงการมาควบคุมพฤติกรรมเด็ก (3) ครูทุกคนให้ความร่วมมือ (4) ปัจจัยที่สำเร็จที่ทำให้เด็กเปลี่ยน และสามารถขับเคลื่อน เกิดจากปัจจัยภายนอกก่อน คือมีนักวิจัย มีโครงการ และจากปัญหาของโรงเรียนที่ไม่ลงตัว เป็นปัญหาที่ไม่สามารถจัดการได้ พอมีปัจจัยภายนอกคือโครงการวิจัย และนักวิจัยเข้ามา ทำให้เกิดการควบคุมได้ ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นด้วย มีคำสั่งลงมาที่ครู แล้วครูก็ช่วยขับเคลื่อน โดยมีเทคนิคในการร่วมมือเช่น ใช้คะแนนจิตพิสัย” และจากการทำกิจกรรมโครงการ (Project based Learning) เพื่อให้สามเณรผู้เข้าร่วมโครงการได้ เรียนรู้การสรุปความคิดรวบยอด และสามารถนำเสนอให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจได้ โดยในการนำเสนอผลงานโครงการ Smart Novice สามารถทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น

การแสดงนิทรรศการ ซึ่งมีการจัดแสดงและการอธิบายด้วยคำพูด หรือในรูปแบบของการรายงานปากเปล่า ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผลงานในรูปแบบใด ต้องมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และมีความถูกต้องของเนื้อหา

สรุปผลการศึกษา

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 “จุดเริ่มต้น...เตรียมความพร้อม” ขั้นตอนที่ 2 เปลี่ยนวิถีคิด...เปลี่ยนพฤติกรรม” ขั้นตอนที่ 3 “รู้จักปัญหา...พบแนวทางการแก้ไข” ขั้นตอนที่ 4 “ค้นพบศักยภาพของตนเอง” สามเณรตระหนักรู้และค้นพบความสามารถของตนเองผ่านการกระบวนการกลุ่ม ซึ่งกระบวนการทำกิจกรรมโครงการ (Project based Learning) ต่อยอดจากการอบรมการรู้เท่าทันสื่อ เป็นสื่อกลางให้สามเณรมีประสบการณ์ใหม่ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์จริงที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้การทำงานร่วมกันก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ปรับตัวเข้าหากันช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว สามเณรยังสามารถเข้าใจโมทัศน์แห่งตน รู้จักตัวตนของตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางที่เหมาะสมและสร้างสรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์

จากผลการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่าประเด็นการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงด้านความสนใจในการเรียน (2) การสร้างภาวะผู้นำในกลุ่ม (3) สร้างสมาชิกเครือข่ายผ่านกระบวนการกลุ่ม (4) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคม (5) การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่ยั่งยืนในโรงเรียน และมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในด้านต่างๆ ผ่านการวิเคราะห์ในรอบแนวคิดท้าวานา 4 ได้แก่ (1) การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านกายภาพ (2) การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านสังคม (3) การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านจิตใจ (4) การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านปัญญา ที่สูงขึ้น อาจสืบเนื่องมาจาก ปัจจัยหลักที่สำคัญที่ทำให้สามเณรเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี คือ กัลยาณมิตร ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึง ผู้วิจัยและคณาจารย์รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้โอกาสสามเณรได้แสดงความสามารถ และครูได้มีการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการตลอดระยะเวลาในการดำเนินการ สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต มีจิตใจเข้มแข็งมากขึ้น ไม่โทษผู้อื่น อบอุ่นใจ สบายใจ รู้สึกปีติเห็นทางออกของปัญหา และมุ่งมั่นตั้งใจจะทำสิ่งดี ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (วิชชุดา รัฐิโชติรัตนสิริวัฒน์ ศรีเครือดง และ เอมอร กฤษณะรังสรรค์, 2560; นาฏนภางค์ โพธิ์ไพจิตร, 2560) นอกจากนี้การรู้เท่าทันสื่อ การควบคุมตน การใฝ่รู้และอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน จะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำนวยพฤติกรรมในการบริโภคสื่อ (จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร และ ชัญญา ลีศัตร์พ่าย, 2553) ซึ่งจะพัฒนาความคิดนี้ได้ก็ต้องมีกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือ หรือสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาเป็นความเข้าใจ เปลี่ยนฐานคิด

เข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ แยกแยะสิ่งที่ไม่ดีได้ ผ่านวิธีการของศีล สมาธิ และปัญญาจนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทิศทางที่ดีขึ้น

2. ผลการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านกิจกรรมโครงการ (Project based Learning)

จากการจัดกระบวนการอบรมสามเณรในรูปแบบการอบรม 3 วัน 2 คืน และกิจกรรมโครงการ Project based Learning เพื่อเป็นการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ให้รู้จักคุณค่าที่แท้จริงของสื่อที่ใช้ โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมส่งเสริมให้สามเณรได้ฝึกการคิดทั้งแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม แบบคุณโทษและทางออก รวมทั้งแบบอริยสัจ 4 โดยการเปิดโอกาสให้สามเณรได้ฝึกการคิดเป็นรายบุคคล โดยการจัดสถานการณ์ต่างๆ เพื่อสนับสนุนการฝึกคิดและใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้สามเณรได้ฝึกการคิดเป็นรายบุคคลเพื่อหาคำตอบ การทำโครงการ เป็นการเปิดโอกาสให้สามเณรได้ฝึกการทำงานร่วมกันและฝึกคิดเป็นกลุ่ม สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ ดี. จอห์นสัน และ ที. จอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1994) ที่นำเสนอว่า “เมื่อมีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ความคิดเห็นที่แตกต่างกันทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ผู้เรียนจะพยายามค้นหาข้อมูลมาปรับความคิดใหม่ ทำให้มีการปรับปรุงความคิดของตนเอง” โดยกิจกรรมโครงการนี้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสามเณรได้ทำกิจกรรม โครงการพร้อมทั้งสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้สามเณรมีความสุขในการทำโครงการและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้สามเณรมีผลสัมฤทธิ์ด้านกิจกรรมโครงการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในด้านการควบคุมตน การรู้เท่าทันสื่อ การใฝ่รู้ และการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้สื่อด้วยปัญญา ดังแนวคิดที่กล่าวว่า “การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้” (Pressey, Robinson, & Horrocks, 1959) (วิชญ์ นิลสาคุ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ, 2560)

นอกจากการบรรลุเป้าหมายของโครงการ พร้อมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นว่าระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติการใช้สื่อเครือข่ายอย่างสร้างสรรค์ผ่านโครงการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหตุผลในการคิด ค่านิยม การควบคุมตนเอง และพฤติกรรมการใช้เครือข่ายที่เหมาะสมสูงขึ้น มีทักษะในการการแก้ปัญหาผ่านสถานการณ์การทำโครงการฝึกคิดเป็นกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการเปลี่ยนแปลงของสามเณรผ่านมุมมองของครูผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม และผลการเปลี่ยนแปลงสามเณรตามหลักทฤษฎี 4 พร้อมทั้งสรุปขั้นตอนการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหตุผลในการคิด ค่านิยม การควบคุมตนเอง และพฤติกรรมการใช้เครือข่ายที่เหมาะสมสูงขึ้น ดังนั้นผู้บริหาร

จะต้องสนใจต่อการจัดการศึกษา ตลอดจนครูที่เป็นผู้สอนจะต้องมีกระบวนการจัดการที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม นอกจากนี้ผลการศึกษาระดับท้องถิ่นให้เห็นถึงความสำคัญของกลยุธมมิตรที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการวิจัย โรงเรียนปรีดิธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภูเวียง จังหวัดน่าน เท่านั้น ควรนำผลการวิจัยไปต่อยอดในการวิจัยในกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน เพื่อวัดความเที่ยงของเครื่องมือในการวิจัย หรือศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมในระยะยาว ในกระบวนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง และมีติดตามผลหลังการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- คงไชย สันตะวงค์ และ รัตนะ ปัญญาภา (2559). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาความตระหนักู้ในคุณค่าแห่งตนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอำนาจเจริญโดยใช้หลักสัมมาทิฎฐิ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(2), 74-88.
- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร และ ชัญญา ลีส์ตรูพาย. (2553). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคสื่อด้วยปัญญาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 16(1), 122-135.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคณะ. (2541). *ทฤษฎี การวัด และงานวิจัยเอกลักษณ์แห่งอีโก้ในคนไทยและเทศ ตำราขั้นสูงทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นาฏนภางค์ โพธิ์ไพจิตร. (2560). ปัจจัยเชิงพุทธิจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(1), 253-263.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ขจรจิต บุณนาค. (2557). พฤติกรรมการบริโภคข่าวผ่านสื่อเฟซบุ๊กของคอนต่างวัยในสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 8(3), 230-247
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชชุดา ฐิติโชติรัตน สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และเอมอร กฤษณะรังสรรค์. (2560). การพัฒนารูปแบบการปรัึกษาแนวพุทธิจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรัึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(1), 103-115.

วิชณู นิลสาकु และศุภวัฒน์นากร วงศ์ธนวุธ. (2560). ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการละเมิดกฎจราจรของเยาวชนในสถานศึกษาเขตพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10 (4), 139 – 163.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Bandura, A. (1965). Behavior Modification through Modeling Procedures. In I., P. Ullman & L., Krasner (Eds.), *Research in Behavior Modification*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Bloom, B.S. Engelhart, M., Furst, E., Hill, W., & Krathwohl. D. (1956). *Taxonomy of Educational Objective: The classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain*. New York: Long Man Green.

Bruns, A. (2009). *Social Media: Tools for User-Generated Content Project*. Australia: Smart Services CRC.

Johnson, DW. & Johnson, R.T. (1994). *Learning Together and Alone: Cooperative and Individualistic Learning*. (4th ed.). Boston.

Pressey, S.L., Robinson, F.P. & Horrocks, J.E. (1959). *Psychology in Education*. New York: Harper – Collins.

Translated Thai References

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press. (In Thai)

Makesrithongkum, B. & Bunnag, K. (2014). The News Consumption Behavior through Facebook by People of Different Ages in Thai Society. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University*, 8(3), 230-247.

Nilsaku, W., & Wongthanavas, S. (2017). Knowledge Understanding and practice related to traffic sign of high school students in Khon Kaen municipality, khon Kaen Province. *Local Administration Journal*, 10(4), 139 – 163.

P.A. Payutto. (2003). *The Child's Holistic Development of Thailand*. Bangkok: Thammasapha. (In Thai)

_____. (2016). *Buddha-Dharma*. (46th ed.). Bangkok: Sahadhammik Printing. (In Thai)

Phophichit, N. (2017). Buddhist Psychological Factors Related to Resilience of Adolescents in Bangkok. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 253-263.

Suntawong, K. and Panyapa, R. (2016). The Development of Youths' Self-Esteem through the Implementation of Sammadhitti. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 74-88.

Tansuwannond, C. et al. (2010). Factors Related to Intellectual Media Consumption Behavior of Undergraduate Students in Bangkok. *Journal of Behavioral Science*, 16(1), 122-135.

Thitichotrattana et al. (2017). The Development of a Counseling Model in an Integrative Buddhist Psychology of the Counseling Monks. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 103-115.